

Kun Miklós Jenő

A gyöngyvirágos csésze nyomában – A 90 éve elhunyt Móra Ferenc emlékére

Forrás: Az Én Újságom, 1905/36. 156. (Fotó: HE/Felvidek.ma)

„...Közel a város egyik szélé a másikhoz. Mikor az alvégen elkurjantja magát a drótostót, a felvégen is lekíváncoznak a polcról a repedt fazekak.”

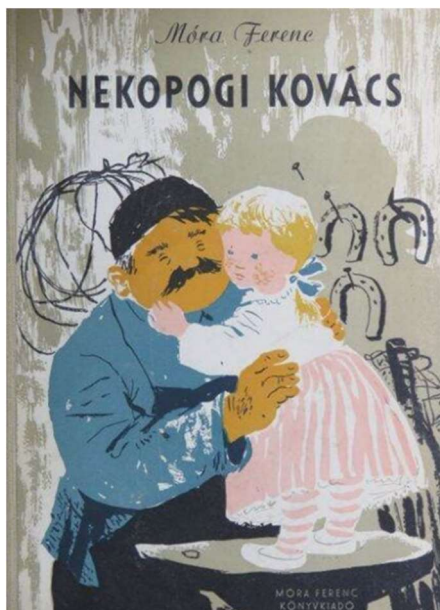
**Móra Ferenc: *A mi utcánk*
(Az Én Újságom, 1909/9.)**

Idestova 40 éve jelent meg magyarul Vladimír Ferko *Volt egyszer egy mesterség – A drótosok története* című monográfiája (Európa Kiadó, 1985, fordította: Nagy Judit). Műfaja szerint egyszerre -ipar-és művelődéstörténeti értekezés, etnográfiai és szociográfiai tanulmány, tudományos igényű és mégis olvasmányos tényirodalom. A kötet Szappanos Balázs, a magyar kiadáshoz írt rövid ismertetésével zárul (*A drótos alakja a magyar irodalomban*). A szerző Petőfi *Téli világ* c. verséből (1845), Jókai *Akik kétszer halnak meg* c. regényéből (1880) és Mikszáth *A seprűs tót* c. novellájából (1884) idézett részletekkel szemlélteti, hogy miképpen látták a magyar klasszicizmus megteremtői ez örökös vándorlásra kényszerült mesterség sokat szenvedett képviselőit. Kiemeli „hogy túl a szelíd irónián átsugárzó rokonszenven, sőt az egyértelmű megbecsülésen, nyomát sem leljük semmiféle nemzetiségi elfogultságnak: a drótos alakja mindenütt csupán egy *mesterség* képviselőjeként tűnik fel. Újabb bizonyosságként annak, hogy a szellem legjobb képviselői mindig és mindenkor *az emberi kvalitásokat* tartják fontosnak.”

Az Én Újságomat benépesítő mesefigurák mellett szép számban sorakoznak a lap hasábjain a népeletből vett valós alakok. A málló köteteket lapozgató olvasó a mesterségek képviselői közül

lépten-nyomon találkozhat a vándoriparos drótoossal, akinek alakja a nemes hagyományt követő Móra Ferenc mesélő tollát sem kerülte el.

Az özvegyen maradt, majd a kislányát is eltemető, megkérgesedett szívű kovácmester, Balogh Demeter esete a félárva kislányával zimankós időben vándorló, munkát kereső drótoostóttal – széles körben ismert. Kiadták könyv alakban, a kötet címadó darabja (*Nekopogi kovács*, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 1957. 122–126.), Bessenyei Ferenc közreműködésével hangfelvétel készült belőle, közölte az óriási példányszámban megjelent Rakéta Regényújság, hozzáférhető kétféle e-könyvben, elérhető a Magyar Elektronikus Könyvtárban stb. Pósa Lajos lapjának 1906/49. számában jelent meg, az író saját nevén. (Móra – talán friss téma híján – *Aranyhajú Piroska* címmel is megírta, Tanyai Tamás néven. Az *Én Újságom* 1913/10. számában olvasható.)

A köteteket illusztrálta: Reich Károly

Az 1960-as első kiadás kötéstáblája

Más a helyzet Móra emberségének úgyszintén jellegzetes megnyilvánulásával, 1906 óta a fiókjában heverő *Lili baba oszonnázzgat...* c. versével, amely Az *Én Újságom* 1912/7. számában jelent meg. Írónk később átalakította szerzeményét, s Lili baba helyett valós alakot, a saját kislányát, Pankát emelve a történetbe, immár *A gyöngyvirágos csésze* címmel közölte ismét (Szegedi Napló, 1913. márc. 2. [az adatot Apró Ferencnek köszönöm]), és ebben a formában vette föl *Könyves Könyv* c. kötetének mindhárom kiadásába is (Engel, 1920. 22–23; Bittera, 1921. 17–18; Genius, 1933. 23–24.). Hogy, hogy nem az író voltaképpen legjobb gyermekverseit tartalmazó *Sétálni megy Panka...* c. gyűjtemény első kiadásában mégis Az *Én Újságomban* megjelent változat olvasható (Móra, 1960. 47–48.). A kínos bakit utóbb úgy „orvosolták”, hogy a kötet második, fölújított kiadásából (1979), majd a további ötből is (2000–2013) Móra egyik legértelmesebb gyermekversét – módosítás helyett – egyszerűen elhagyták. A nehezen igazolható, csakis a mundér védelmében történhetett művelet káros következménye, hogy a magyar gyermekköltészet erkölcsi értékét is növelő, a jól szocializált gyermek életkori sajátosságainak megfelelő észjárását hitelesen ábrázoló vers elkerülte a későbbi gyermekirodalom-gondozók figyelmét. (A világhálón gyermekverseket vagy Móra Ferenc gyermekverseit keresgélve esélytelen, hogy rátaláljon az érdeklődő. A *Könyves Könyv* tartalma ugyan elérhető a Magyar Elektronikus Könyvtárban, viszont nem minden pedagógus, szülő vagy nagyszülő tudja, hogy abban gyermekversek is találhatóak. Az alkotás címét magában foglaló keresőkérdésre, ami már egyfajta tájékozottságot feltételez, természetesen akad néhány találat.)

Az alkalmasint a napi betevő falatért munkát kereső vándoriparos képe költészetünkben Pósa Lajosnál tűnik föl először, *A drótos tót* c. versében (*Arany kert*, 1886. 62.). A megható életkép föllelhető még *Apró történetek, életképek* (1905. 86.), valamint *Gyermekversek* (1914. 81.) c. kötetekben, a kor-

szak több ábécés és olvasókönyvében, gyermekjátékká alakított változata utat talált óvodáinkba is (Bersi Amália: *Baba vendégség*. Kisdednevelés, 1912/11. 309–311.). Nem csoda, hogy hamar folklorizálódott. Két sorát Móricz Zsigmond is fölidézi egyik novellájában: „Anya, ha nincs törött, majd egyet eltörök” (*Akkor krinolinban jártak*. Az Est hármaskönyve, 1938. 233.). Egy variánsát az 1970-es években Csápányi Lajos, Borsod megye gyűjtéseként mutatták be: a könnyen megjegyezhető pársoros szöveg alig tér el a Pósa alkotta eredetitől (Képes Újság 1973/22. 31.). Így hangzik (a központozást változatlanul hagytam):

DRÓTOSTÓT

Gazdasszony, nyiss ajtót!
Ki van ott?
Drótostót.
Mit akar?
Drótozni, fótozni.
Fazekat fódozni.
Nincs törött, drótostót,
zörgess csak más ajtót.
„Gazdasszonykám, nékem
nem volt még ebédem...”
Gazdasszony kislánya
a drótost megszánja:
„Anya, ha nincs törött,
egyed majd eltörök...”
Nyitják már az ajtót.
Gyere be, drótostót.

Az éhező drótos ebédjéért edényt törő jószívű kislány alakja jelenik meg Móra Ferenc mostoha sorsra juttatott versében is:

A GYÖNGYVIRÁGOS CSÉSZE

Uzsonnázzat a mi Pankánk
Gyöngyvirágos csészikéből,
Gyöngyvirágos csészikébe
Hull a könnye kék szeméből.
Szegény drótos megy az utcán,
Megesik a szive rajta:
Be kell hívni drótoztatni,
Egyre csak azt hajtogatja.

Oly öreg az istenadta,
Oly törődött, olyan fáradt:
Isten tudja, utoljára
Hol vetettek néki ágyat!
Olyan bágyadt a nézése,
Olyan fakó az orcája:
Isten tudja, meleg ételt
Mikor evett utoljára!

Aranyszálát anyukája
Megöleli mosolyogva:
Kis madaram, a drótosnak
Nincs minálunk semmi dolga.
Jó a bogrács, új az üstünk,
Ép a lábas, szép a bögre,
Nincs minékünk csorba kancsónk,
Se fazék nincs összetörve!

A mi Pankánk a szobában,
Mint a fürge mókus néz szét –
Utoljára földhöz vágja
Gyöngyvirágos csészikéjét.
Rámutat a cserepekre
S tapsikolva mondja: *így ni!*
Anyukám, a drótos bácsit
Föl lehet már ugye hívni?

A Sétálni megy Panka... c. válogatás az utóbbi évtizedek egyik legkeresettebb gyermekkötetete. Első kiadása hajdan az összes lehetséges szakmai díjat és elismerést begyűjtötte. Új kiadásai csakis ezzel a verssel lennének teljesek...

Felvidek.ma / 2024.02.08.